

УДК

Ткачук Н. В., Бурець О. І.

к.е.н., доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

студ. гр. ФіК – 12 Волинського національного університету імені Лесі Українки

ДИНАМІКА ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні стала детермінантом для валютних коливань, спричиняючи значні зміни на фінансовому ринку та впливаючи на курс гривні. У цьому контексті важливо проаналізувати, як саме військовий конфлікт впливає на валютні процеси в Україні та як цей вплив може бути використаний для розуміння загальної економічної ситуації країни.

Функціонування ринку іноземної валюти в країні, де йде масштабна війна, формує попит та особливе регулювання з боку монетарної та економічної політики, яка має забезпечити фінансову стабільність, а також можливість безперервних розрахунків для підтримки експорту та імпорту товарів і послуг [3, с. 1].

Після повномасштабного вторгнення з метою забезпечення макроекономічної стабільності у період воєнних дій Національний банк України вніс зміни до принципів валютного регулювання та курсової політики. Попередні обмеження на валютні операції та капітальні потоки були пом'якшені, щоб адаптуватися до умов воєнного часу та забезпечити стабільність валютного курсу. Також було прийнято рішення про фіксацію курсу - як стабільний пункт відліку для прогнозування та як засіб контролювання інфляції. Власне, офіційний курс гривні до долара США зафіксований, тоді як офіційний курс інших валют змінюється відповідно до коливань їхнього курсу відносно долара.

Запроваджені заходи на валютному ринку мали на меті забезпечити максимальну узгодженість між цілями по сприянню економічній діяльності, та цілями по запобіганню непродуктивному відпливу капіталу [1].

З жовтня 2023 р. Нацбанк запровадив режим керованої гнучкості обмінного курсу. Його особливість полягала в тому, що НБУ компенсуватиме структурний дефіцит валюти і курс зможе змінюватися в обидві сторони: зростатиме та знижуватиметься. Також головний банк країни застеріг, що суттєво обмежуватиме курсові зміни, не допускаючи як значного ослаблення гривні, так і суттєвого зміцнення.

Передумовами щодо переходу до керованої гнучкості курсу стала низка причин таких як: сталий прогрес у зниженні інфляції; накопичення значного рівня міжнародних резервів; збільшення привабливості гривневих депозитів та ОВДП як інструментів захисту заощаджень від інфляційного знецінення [4].

Новий курсовий режим сприяв стабільності української економіки та валютного ринку, дозволяючи їм ефективніше адаптуватися до змін у внутрішніх та зовнішніх умовах. Цей підхід також допоміг зменшити ризики накопичення валютних дисбалансів, які могли б виникати при тривалому утриманні фіксованого курсу.

Український та світовий досвід свідчить, що тривала фіксація обмінного курсу може призвести до виникнення негативних наслідків як для економіки, так і для фінансової системи країни. Цей підхід може призвести до дисбалансів у зовнішньоекономічних відносинах, вичерпання міжнародних резервів та нестабільності на валютному ринку. Це може не тільки послабити економіку та фінансову систему зараз, а й ускладнити відновлення ділової активності на етапі відбудови України [4].

Уникнення таких наслідків передбачає гнучкий та адаптивний підхід до управління обмінним курсом, який враховує зміни на міжнародних ринках та внутрішню економічну ситуацію.

Наприкінці квітня 2024 р. Національний банк України оголосив про запровадження наймасштабнішого пакету послаблень валютних обмежень з моменту початку воєнного стану. Одним із ключових аспектів цього рішення є дозвіл для бізнесу проводити розрахунки за їхніми зовнішніми позиками. Зокрема, там передбачені наступні кроки: надання можливості часткової репатріації «нових» дивідендів – тобто дозвіл іноземним інвесторам, які вкладуть кошти в Україну зараз, без перешкод виводити доходи від них; пом'якшення обмежень в частині погашення «нових» кредитів; зняття обмежень для імпорту послуг, а також оплати лізингу та оренди; забезпечення можливості погасити відсотки за «старими» кредитами [2].

Такі реформи дозволять бізнесу в Україні використовувати ширший спектр фінансових інструментів, що сприятиме залученню нових інвестицій та розвитку підприємництва. Це може стимулювати створення нових робочих місць, збільшення обсягів виробництва та загальне покращення економічної ситуації в країні.

Послаблення валютних обмежень також сприятиме зниженню бар'єрів для зовнішньої торгівлі та сприяти розвитку міжнародних бізнес-відносин. Це в свою чергу призведе до модернізації економіки та підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку.

Покращення у відновленні валютної виручки експортерів в Україну дозволило здійснити нові валютні послаблення для бізнесу. Це стало можливим після того, як Національний банк України скоротив термін розрахунку за операціями з експорту агропродукції з 180 днів до 90 днів у листопаді 2023 р.

Крім дозволів для бізнесу НБУ анонсував низку послаблень для громадян. Однак вони стосуватимуться переважно волонтерів та військовослужбовців, а також представників дипломатичних відомств [2].

Впровадження заходів валютної лібералізації, як заплановано Національним банком України, може призвести до зменшення золотовалютних резервів на понад 5 мільярдів доларів у 2024 р. Збільшений попит на долари внаслідок цих заходів посилить коливання курсу гривні.

Упродовж перших двох місяців поточного року Україна зазнала значного зниження фінансування від своїх основних партнерів, що становлять основне джерело коштів для невійськових видатків. Це призвело до введення строгого режиму економії урядом, який передбачав призупинення видатків на проекти, фінансування яких можна було тимчасово відкласти.

Після отримання довгоочікуваного фінансування уряд пом'якшив свій підхід до економічних заходів, і фінансування неперіоритетних видатків, які не є критичними для виживання країни, було відновлено.

Збільшення видатків бюджету вплинуло на співвідношення попиту і пропозиції на (валютному) ринку і зумовило девальваційні процеси. Поряд з цим, ситуація на валютному ринку залишається контрольованою [2].

Під час початку російської агресії в Україні виник значний дисбаланс на валютному ринку через неочікуваний попит на іноземну валюту з боку громадян.

Дефіцит валюти в перші місяці війни змусив монетарну владу в Україні піти на девальвацію гривні до долара США та євро. Темпи такої девальвації зараз виглядають дещо завищеними, але головне, що в 2022 р. НБУ забезпечив українцям можливість доступу до своїх карт міжнародних платіжних систем та можливість конвертації безготівкової гривні в іноземну валюту про прийнятному курсу [3, с. 8].

Важливою складовою ефективного управління валютним ринком є вчасне реагування на зміни у внутрішній та зовнішній ситуації, а також врахування макроекономічних факторів. Національний банк має велику відповідальність у забезпеченні стабільності фінансової системи країни, тому важливо, щоб будь-які зміни були добре прораховані та спрямовані на досягнення цих стратегічних цілей.

Таким чином, при правильному плануванні та впровадженні заходів, які не порушують макрофінансову стабільність, Національний банк може сприяти збереженню стійкості валютного ринку та ефективному функціонуванню фінансової системи країни.

СПИСОК ВИКРИСТОНАЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Валютне регулювання та курсова політика в період війни та після перемоги. URL: [Національний банк України \(bank.gov.ua\)](http://bank.gov.ua) (дата звернення: 13.05.2024).
2. Нацбанк планує наймасштабніші валютні послаблення. Як це вплине на курс гривні? URL: <https://www.epravda.com.ua/> (дата звернення: 13.05.2024).
3. Шарпан Н. С. Тенденції розвитку валютного ринку України в період війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. С. 1–8.
4. Щодо режиму керованої гнучкості обмінного курсу – від НБУ. URL: <https://medoc.ua/> (дата звернення: 13.05.2024).